

Instytut Pamięci Narodowej - Rzeszów

<https://rzeszow.ipn.gov.pl/pl8/aktualnosci/100602,81-rocznica-wywiezienia-mieszkancow-jaroslawia-w-pierwszym-transporcie-do-Auschw.html>
19.04.2024, 03:51

81. rocznica wywiezienia mieszkańców Jarosławia w pierwszym transporcie do Auschwitz

Datę 14 czerwca przyjmuje się jako początek funkcjonowania obozu KL Auschwitz. Od 2006 r. na mocy uchwały Sejmu, obchodzimy w tym dniu Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Niemieckich Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych i Obozów Zagłady

13 czerwca 1940 r. z więzienia w Tarnowie Niemcy wyprowadzili 753 więźniów. W trakcie pobytu w łaźni, w drodze na dworzec kolejowy oraz z samego dworca uciekło lub zostało wycofanych 25 osób. Pociąg z pierwszym transportem Polaków wyjechał w godzinach porannych z Tarnowa, gdy zatrzymał się na peronie w Krakowie, więźniowie usłyszeli z megafonów informację o zdobyciu przez Niemców Paryża. 14 czerwca 1940 r. w godzinach popołudniowych pociąg wjechał na rampę w pobliżu budynków monopolu tytoniowego w Oświęcimiu. Pierwszych więźniów KL Auschwitz wpędzono do pomieszczeń w podziemiach, ponieważ obóz był jeszcze w przygotowaniu. Grupę 728 Polaków stanowili głównie ludzie młodzi, harcerze, studenci, członkowie podziemnych organizacji niepodległościowych, żołnierze kampanii wrześniowej z 1939 r.

W pierwszym transporcie znaleźli się więźniowie przetrzymywani w areszcie Sądu Grodzkiego w Jarosławiu:

1. **Stanisław Ryniak** - nr obozowy 31 - ur. w 1915 r. w Sanoku, uczeń Państwowej Szkoły Budownictwa w Jarosławiu (w 1944 r. przeniesiony z Auschwitz do obozu Flossenbürg zwolniony 9 maja 1945 r. do Sanoka powrócił przez Pragę, zamieszkał we Wrocławiu).
2. **Czesław Gil** - nr obozowy 32 - ur. w 1920 r. w Jarosławiu, uczeń Gimnazjum I im. J. Piłsudskiego w Jarosławiu (zginął 10 maja 1943 r. w komorze gazowej).
3. **Jan Teichman** - nr obozowy 33 - ur. 2 stycznia 1916 r. w Jarosławiu, urzędnik (w 1942 r. przeniesiony z KL Auschwitz do więzienia w Przemyślu - przeżył, zamieszkał w Gliwicach).
4. **Antoni Rychłowski** - nr obozowy 34 - ur. 13 września 1923 r. w Adamówce k. Sieniawy, uczeń gimnazjalny (w 1943 r. przeniesiony z Auschwitz do obozu Flossenbürg - przeżył, wyjechał do Ameryki).

5. **Mieczysław Ciepły** - nr obozowy 35 - ur. 26 lipca 1920 r. w Przemyślu, uczeń Państwowej Szkoły Budownictwa w Jarosławiu (zginął 6 czerwca 1942 r. w Auschwitz).
6. **Mieczysław Popkiewicz** - nr obozowy 36 - ur. 13 września 1922 r. w Cieszanowie w pow. Lubaczowskim, uczeń Gimnazjum I im. J. Piłsudskiego w Jarosławiu (w 1943 przeniesiony do obozu Neuengamme, zginął 3 maja 1945 r. w zatoce Lubeckiej na zatopionym statku „Thielbeck“).
7. **Tadeusz Szwed** - nr obozowy 37 - ur. 3 maja 1922 r. w Krakowie, uczeń (w 1944 r. przeniesiony do KL Buchenwald, dalsze losy nieznane).
8. **Sławomir Błonarowicz** - nr obozowy 38 - ur. w 1919 r. w Radymnie, absolwent liceum II im. A. Witkowskiego w Jarosławiu, urzędnik (zginął w Auschwitz w 1942 r.).
9. **Roman Trojanowski** - nr obozowy 44 - ur. 29 stycznia 1922 r. w Żydaczowie, uczeń (1 kwietnia 1942 r. zwolniony z Auschwitz 1.04.1942 r. - przeżył, zamieszkał w Krakowie, zmarł w wieku 88 lat).
10. **Adam Becker** - nr obozowy 45 - ur. w 1921 r. w Rawie Ruskiej, uczeń Gimnazjum II im. A. Witkowskiego w Jarosławiu (zginął w listopadzie 1940 r. w Auschwitz).
11. **Józef Bieniek** (w obozie nosił nazwisko - Józef Rychel) - nr obozowy 207 - ur. 17 grudnia 1892 r. w Gnieźnie, major Wojska Polskiego (rozstrzelany pod ścianą śmierci 2 sierpnia 1941 w Auschwitz).
12. **Edward Ferenc** - nr obozowy 281 - ur. 2 czerwca 1918 r. w Pawłosiowie, uczeń Gimnazjum II im. A. Witkowskiego w Jarosławiu (pod koniec października 1944 r. przeniesiony do Oranienburga, a następnie w lutym 1945 r. do Mauthausen - przeżył, pozostał w Jarosławiu).
13. **Kazimierz Tokarz** - nr obozowy 282 - ur. 12 listopada 1920 r. w Jarosławiu, absolwent Gimnazjum II im. A. Witkowskiego w Jarosławiu (przeniesiony w 1943 r. do obozu Neuengamme, później do obozu Mauthausen - przeżył, pozostał w Jarosławiu).
14. **Jan Czuczkiwicz** - nr obozowy 283 - ur. 27. marca 1924 r. w Sieniawie, uczeń (zginął 14 marca 1941 r. w Auschwitz).
15. **Zygmunt Bereziński** - nr obozowy 284 - ur. w 1920 w Radymnie, uczeń (zwolniony z Auschwitz w 1940 r.).
16. **Stanisław Hedorowicz** - nr obozowy 289 - ur. 11 września 1918 r. w Jarosławiu, absolwent Gimnazjum I im. J. Piłsudskiego w Jarosławiu (zamordowany w obozie w Auschwitz wstrzyknięciem zastrzyku fenolu w serce w 1944 r.).
17. **Wiesław Kielar** - nr obozowy 290 - ur. 12 sierpnia 1919 r. w Przeworsku, uczeń Gimnazjum II im. A. Witkowskiego w Jarosławiu (w listopadzie w 1944 r. przeniesiony do

obozu Sachsenhausen, później do lagru Porta-Westfalica, który był filią obozu Neuengamme - przeżył, zamieszkał we Wrocławiu).

18. **Tadeusz Knara** - nr obozowy 410 - ur. 27 lipca 1922 r. w Lubaczowie, uczeń Gimnazjum I im J. Piłsudskiego w Jarosławiu (zwolniony z Auschwitz 5 listopada 1942 r.,, pozostał w Jarosławiu).

19. **Edward Galiński** - nr obozowy 531 - ur. 5 października 1923 r. w Więckowicach, uczeń gimnazjalny (zbiegł z Auschwitz 24 czerwca 1944 r. z Melą Zimetbaum, ujęty i powieszony prawdopodobnie 15 lipca 1944 r.).

20. **Tadeusz Motowidełko** (w dokumentach Auschwitz Mieczysław - nr obozowy 532 - ur. 2 lipca 1919 r. w Kidałowicach, absolwent Państwowej Szkoły Budownictwa w Jarosławiu, (zginął 11 czerwca 1941 r. w Auschwitz).

21. **Henryk Wlazło** - nr obozowy 533 - ur. 2 maja 1919 r. w Chłopicach, absolwent Szkoły Handlowej w Jarosławiu (przeniesiony 28 listopada 1944 r. do obozu Flossenbürg - przeżył, zamieszkał w Strzeszynie k. Biecza).

22. **Jerzy Karabanik** - nr obozowy 534 - ur. 8 sierpnia 1922 r. w Jarosławiu, uczeń Liceum I im. J. Piłsudskiego w Jarosławiu (zginął 7 lutego 1941 r. w Auschwitz).

23. **Bolesław Motowidełko** - nr obozowy 535 - ur. 26 września 1919 r. w Kidałowicach, absolwent Szkoły Handlowej w Jarosławiu (w 1941 r. przeniesiony do obozu Neuengamme, a następnie do obozu Dachau, skąd został zwolniony - przeżył. pozostał w Jarosławiu).

24. **Bolesław Szumlakowski** - nr obozowy 539 - ur. 18 stycznia 1919 r. w Jarosławiu, uczeń licealny (w 1943 r. zwolniony z Auschwitz, przeżył, pozostał w Jarosławiu).

25. **Kazimierz Szumlakowski** - nr obozowy 540 - ur. 11 czerwca 1920 r. w Jarosławiu, student (rozstrzelany pod ścianą śmierci 11 listopada 1941 r. w Auschwitz).

26. **Zdzisław Decowski** - nr obozowy 542 - ur. 24 lutego 1913 r. w Jarosławiu, prawnik (zwolniony z Auschwitz 13 czerwca 1941 r.,, przeżył, pozostał w Jarosławiu).

27. **Ignacy Płachta** - nr obozowy 758 - ur. w 1921 r. w Łodzi, uczeń gimnazjalny (w 1944 r. przeniesiony do obozu Sachsenhausen - przeżył).

Prezentujemy sylwetki dwóch więźniów politycznych z pierwszego transportu do obozu KL Auschwitz, których połączyły wspólne obozowe przeżycia, ale historia i dalsze losy były odmienne: Stanisław Ryniak nr 31 przeżył obóz i doczekał zakończenia wojny, Mieczysław Cieply nr 35 - zmarł w obozie.

{ GALERIA:428721 }

Stanisław Ryniak urodził się w 1915 r. w Sanoku. W 1936 r. rozpoczął naukę w

Państwowej Szkole Budownictwa w Jarosławiu, nie zdążył jej jednak ukończyć. Pierwszego września 1939 r. wybuchła wojna i szkoła została zamknięta. Dopiero wiosną 1940 r. władze niemieckie zezwoliły na otwarcie i kontynuowanie nauki w Szkole Budowlanej w Jarosławiu. Wykładowcami byli ci sami inżynierowie, co przed wrześniem 1939 roku, z dyrektorem Tadeuszem Broniewskim na czele. Ponieważ był to okres okupacji hitlerowskiej, a młodzież szkolna była w różnym wieku i z różnych stron Polski, na terenie szkoły zaczął się organizować ruch oporu, który zapoczątkowany był w Sanoku. Młodzież garnęła się do tej pracy bardzo chętnie i przejawiała dużo inicjatywy. 6 maja 1940 r. szkoła została otoczona przez policję niemiecką. Gestapowcy wtargnęli do gmachu budynku. Do sali, w której dyrektor Tadeusz Broniewski prowadził wykład z historii architektury, weszło trzech oficerów gestapo i powiadomiło go, że młodzież jest zatrzymana do wyjaśnienia. Uczniów pod eskortą załadowano do dwóch samochodów stojących przed szkołą, a stamtąd wywieziono do Sądu Grodzkiego przy ulicy Dietziusa. 8 maja 1940 r. pod bramę więzienia w Jarosławiu podstawiono auta ciężarowe, ulice obstawiono żandarmerią, a aresztowanych wtłoczono z krzykiem i biciem kolbami do aut i wywieziono do Tarnowa, gdzie byli trzymani w ciężkich warunkach więziennych. Skazani na głód, fatalne warunki higieniczno-sanitarne, nękani niepewnością co do dalszego swego losu z dnia na dzień oczekiwali jakiejś zmiany. Nastąpiła ona 13 czerwca. Więźniom wydano depozyty i zaprowadzono do łaźni miejskiej. Do cel już nie wrócili, lecz spędzili noc pod strażą w pobliskim ogrodzie. 14 czerwca 1940 r. zostali wywiezieni zbiorczym transportem do Oświęcimia- Konzentrationslager Auschwitz. Pierwszy transport, który zapoczątkował historię obozu w Oświęcimiu, składał się z 728 więźniów zabranych z Jarosławia i z miast południowej Polski. W tej grupie było 24 mieszkańców Jarosławia. Stanisław Ryniak otrzymał nr 31 jako pierwszy Polak - więzień polityczny Auschwitz. „Być może nazwisko moje figurowało jako pierwsze na liście transportowej, a może był to o prostu przypadek” - wspominał po latach Ryniak. Od rana 15 czerwca 1940 r. rozpoczęła się praca, okres tzw. kwarantanny, mającej na celu sterroryzowanie i doprowadzenie więźniów do fizycznego i psychicznego załamania. Na podwórzu wysypanym piaskiem i żwirem w tumanie kurzu więźniowie na komendę SS-manów oraz kapo z kijami w rękach musieli ćwiczyć, skakać „żabkę”, czołgać się i „rolować”. Do tego dochodziło jeszcze skakanie w przysiadzie. Gdy większość więźniów padała, oprawcy obozowi polewali ich wodą. W Auschwitz nie było najbardziej elementarnych warunków sanitarnych i higienicznych - brak wody do mycia powodował, że więźniowie chodzili brudni, prawie niepodobni do ludzi. W takich warunkach mijały tygodnie i miesiące. Głodowe wyżywienie (kolacja składała się z 250 g chleba, 15 g margaryny i czasami 1 łyżeczki dżemu z buraków oraz gorzkiej kawy nie wiadomo z czego, na śniadanie tylko pół litra czarnej kawy, chleb miał pozostać z kolacji, obiad to pół litra zupy Avo, z brukwi lub pokrzyw, do której dodawano 2-3 ziemniaki w łupinach, częściowo zgniłe) doprowadzało do stopniowej utraty sił. Powolne umieranie z głodu, walka o przetrwanie z codzienną makabrą, bicie, szykany, przesłuchiwanie, ciężka praca niszczyły stopniowo fizycznie, a wcześniej kaleczyły moralnie, pozbawiając godności człowieczeństwa. Obóz powiększano w miarę zwiększonych transportów, zagospodarowano wszystkie obiekty. Więźniowie trafiali do różnych grup roboczych. Stanisław Ryniak początkowo pracował przy budowie kuchni. Następnie zbijał tynki na istniejących budynkach, pracował przy ogrodzeniu całego obozu, a później przy nadbudowie istniejących budynków parterowych i budowie

nowych budynków piętrowych z podpiwniczeniem. Władze obozowe stworzyły trzon techniczny i biuro „Naubau”. Do tego komanda przyjmowano więźniów z umiejętnościami z zakresu budownictwa. Stanisław Ryniak, dzięki wiedzy wyniesionej ze szkoły budowlanej, trafił do tego komanda, które stale się powiększało i liczyło około 500 więźniów. Oberkapo Taichmann powierzył Ryniakowi sprawy techniczne i przyuczanie młodych więźniów w sztuce murowania. Pewnego dnia z powodu huraganu przewróciła się cała ściana, za co Stanisław Ryniak otrzymał chłostę i został powieszony za ręce na słupku. W 1943 r. zachorował na tyfus i cudem uniknął „czystki” polegającej na tym, że Niemcy podjeżdżali samochodami ciężarowymi pod każdy blok i wywozili więźniów do krematorium. Dzięki znajomemu pflegerowi Ryniak uniknął śmierci. Kiedy wrócił do swojego komando, powierzono mu funkcję techniczną przy różnych pracach budowlanych. Kiedy pracował z grupą przy budowie rzeźni, dwóch więźniów uciekło. Za brak nadzoru przy pracy więźniów Ryniak otrzymał karę 10 nocy stania w bunkrze bloku numer 11 i 10 niedziel pracy w karnej kompanii. Ci, którzy potrafili przystosować się do okrutnych praw obozu i mieli silną wolę przetrwania, walczyli o każdy dzień. Stanisław Ryniak przebywał w Auschwitz do 1944 r., a następnie trafił do karnego obozu Leitmeritz, gdzie pracował w kamieniołomach, drążąc tunele. To właśnie tam 8 maja 1945 r. doczekał wyzwolenia. Przez Pragę Ryniak wrócił do rodzinnego Sanoka. Schorowany i wycieńczony, (ważył zaledwie 40 kg) po obozach i pieszej wędrówce musiał leczyć się przez kilka miesięcy. W tym czasie starał się uczyć, aby nie tracić czasu. W 1946 r. zdał egzamin w Państwowej Szkole Budownictwa, uzyskując dyplom technika budowlanego. Jesienią 1947 r. wyjechał do Wrocławia i rozpoczął studia na Politechnice Wrocławskiej. Podczas zdawania jednego z egzaminów spotkał profesora Tadeusza Broniewskiego. Była to bardzo wzruszająca chwila, profesor nie mógł uwierzyć, że jego dawny uczeń żyje. Stanisław Ryniak ukończył studia w 1952 r. uzyskując tytuł inżyniera architekta. W Sanoku zaprojektował i wybudował pomnik na cmentarzu. Był to dowód pamięci o tych, którzy nie wrócili z Auschwitz. Przed jubileuszem 75-lecia Zespołu Szkół Budowlanych ówczesny wicedyrektor szkoły, Jan Domka nawiązał kontakt ze Stanisławem Ryniakiem i skłonił go do spisania obozowych wspomnień. Stanisław Ryniak ukazując w bardzo krótkim streszczeniu swoje przeżycia i wspomnienia z obozu w Auschwitz, pokazał niektóre tylko nieludzkie i mordercze tortury w niemieckich obozach koncentracyjnych, ukazał piekło stworzone przez ludzi dla ludzi. To niezwykle cenny dokument człowieka, który godnie przetrwał obóz i jako pierwszy więzień Auschwitz zawsze pojawiał się na uroczystościach rocznic wyzwolenia obozu i do końca wspomagał Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau. „Uważam, że wszystkie ocalałe obozowe obiekty należy zachować i pieczołowicie konserwować, aby dawały świadectwo prawdzie. Gdy nas zabraknie, to kamienie za nas będą mówić” - powiedział. Zmarł w 89. roku życia we Wrocławiu, pochowany został na Cmentarzu Osobowickim.

Mieczysław Ciepiły
więzień KL Auschwitz nr
35

Mieczysław Ciepley urodził się 26 lipca 1920 r. Był uczniem klasy I Liceum Budowlanego w roku 1939/40. Należał do V Jarosławskiej Drużyny Harcerzy im. Tadeusza Kościuszki. Został aresztowany 6 maja 1940 r. w czasie zajęć szkolnych. Po okrutnym przesłuchaniu został zatrzymany i wywieziony do Tarnowa, a stamtąd 14 czerwca 1940 r. pierwszym transportem trafił do KL Auschwitz, gdzie otrzymał jeden z najniższych numerów obozowych - 35. W obozie był zatrudniony przy ciężkich pracach, przebywał w bloku nr 8, a później w szpitalu obozowym. Siostra Mieczysława Cieplego, Henryka wspominała: „Na jakieś trzy tygodnie przed śmiercią dostaliśmy kartkę od niego, że jest zdrowy. Kozakiewicz po powrocie z KL Auschwitz dał znać ojcu, aby brata żałować, bo ma odmrożone ręce i nogi. Brat zmarł w obozie 6 czerwca 1942 r., o czym zawiadomiono nas telegramem, podając jako przyczynę śmierci serce. Szczegółów śmierci brata nie znam. Pamiątek żadnych po nim nie mamy. Do Tarnowa woziliśmy paczki z żywnością i bielizną dla brata. Wtedy to doręczono nam z kancelarii więziennej od brata brudną bieliznę, a między nią była skrwawiona koszula”.

Mieczysław Ciepley zmarł w wieku 22 lat za Ojczyznę, którą kochał...

Tekst: Iwona Zelwach